

Streszczenie w języku polskim

Niniejsza rozprawa doktorska poświęcona jest etnosemantyce pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim. Jej głównym celem jest próba sformułowania definicji pojęcia „szczęście” w obu językach, które wydają się być kulturowymi modyfikacjami uniwersalnego rozumienia tego pojęcia. Pomimo, że centrum pojęcia „szczęście” stanowi jego uniwersalne znaczenie wyrażane przez doktryny filozoficzne, to dopiero peryferia pojęcia w obu językach tworzą etnosemantykę pojęcia „szczęście” odpowiednio w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim w oparciu o kulturę amerykańską i polską.

Wydaje się oczywistym, że semantyka pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim jest uwarunkowana kulturowo. Istotnie, kultura odgrywa niezwykle ważną rolę w niniejszej pracy, gdyż umożliwia semantyczny opis analizowanego pojęcia oraz wnosi pewien, miejmy nadzieję, wkład do walorów rozprawy. Co ciekawe, pojęcie „szczęście” jest analizowane z kulturowego punktu widzenia, na podstawie modelu kulturowego stworzonego w latach 50-tych i 60-tych przez Geerta Hofstede’a (1994), który obejmuje takie czynniki kulturowe jak duży/mały formalizm władzy, indywidualizm/kolektywizm, męskość/żeńskość oraz wysoki/niski stopień unikania ryzyka. Te cztery zmienne kulturowe służą jako tło i narzędzie do wyodrębnienia osobliwości pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim.

Metodologia badań rozprawy koncentruje się na naukowym synkretyzmie i akademickim redukcjonizmie, gdyż tylko takie podejście wydaje się dawać pewną gwarancję osiągnięcia optymalnego *novum* naukowego w odniesieniu do tak złożonego i wielodyscyplinarnego pojęcia, jakim bez wątpienia jest „szczęście”. Analizowany problem pojęcia „szczęście” wymusza połączenie opisu semantycznego w ramach językowego obrazu świata z elementami strukturalnego opisu rzeczywistości. Dane badawcze opierają się na amerykańskich i polskich aforyzmach oraz innych tekstach literatury, odnoszących się do „szczęścia”, jak również na amerykańskich i polskich ankietach dotyczących analizowanego pojęcia. Aby zapewnić rzetelność i wiarygodność badawczą, ankietą, którą przeprowadzono w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej i w Polsce w latach 2012 - 2015, objęto 514 respondentów, 241 Amerykanów i 273 Polaków. Z kolei, redukcjonizm naukowy odnosi się do związku pomiędzy językiem a kulturą i ściśle ogranicza analizę językową do modelu

różnorodności kulturowej zaproponowanego przez Hofstede'a (1994), o czym wspomniano powyżej.

Pojęcie „szczęście” ma długą i wszechstronną tradycję w badaniach i dociekaniach akademickich. W tym miejscu należy odnotować fakt, iż rozwój i zmiany cywilizacyjno-kulturowe doprowadziły ludzkość do momentu, w którym wielu zastanawia się, czy jest jeszcze w ogóle miejsce na szczęście człowieka, i czy współczesny człowiek właściwie rozumie sens pojęcia „szczęście”. Jednakże, niniejsza rozprawa osiąga swój cel i ilustruje etnosemantykę badanego pojęcia w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim na bazie kategoryzacji, metaforyzacji i aksjologii, jak również w oparciu o wybrane amerykańskie i polskie aforyzmy i inne teksty literatury, które umożliwiają wydobycie istoty semantyki „szczęścia” w obu językach. Takie właśnie podejście do pojęcia „szczęście” ma uczynić rozprawę w jakimś sensie nowatorską.

Rozdział pierwszy dysertacji poświęcony jest stanowi faktycznemu badań akademickich nad pojęciem „szczęście” w literaturze polskiej i zagranicznej. Autor odnosi się do definicji słownikowych analizowanego pojęcia w języku angielskim i polskim, przytacza eksplikacje „szczęścia” w rozumieniu filozofów, psychologów, socjologów (Tatarkiewicz 1979, Banach 1988, Seligman 2002, Nettle 2005, Lyubomirsky 2008) oraz podaje przykłady semantycznego opisu pojęcia w ujęciu językoznawców (Wierzbicka 1999). Pojęcie „szczęście” należy do takiej kategorii uczuć, która jest trudną domeną znaczeniową do semantycznej eksplikacji, na co zwracają uwagę wszyscy badacze, którzy podjęli próbę semantycznego opisu analizowanego pojęcia. Należy wyraźnie podkreślić, że od zarania dziejów pojęcie „szczęście” prowokowało naukowców i myślicieli, ale jednak nigdy nie znaleziono ani w pełni satysfakcjonującej definicji, ani tym bardziej recepty na „szczęście” człowieka.

Należy zauważyć, że naczelnym zamysłem niniejszej rozprawy doktorskiej jest potwierdzenie słuszności hipotezy Sapira-Whorfa, odnoszącej się zarówno do determinizmu, jak i relatywizmu językowego, i głoszącej, że język kształtuje ludzkie postrzeganie rzeczywistości. To z kolei oznacza, że różne grupy etniczne, które posługują się odmiennymi systemami językowymi, wyrażają językowy obraz rzeczywistości pozajęzykowej w inny sposób. Aspekt kulturowy, wliczając komponent językowy, warunkuje determinizm i relatywizm językowy poprzez swój system wartości typowy dla danej grupy etnicznej (Sapir 1949, Whorf 1956).

Niniejsza rozprawa ma na celu odpowiedzieć na następujące pytania:

- a) W jaki sposób Amerykanie i Polacy konceptualizują „szczęście”, tzn.

w jaki sposób postrzegają, rozumieją i językowo wyrażają to pojęcie?

- b) Jaki jest metaforyczny wymiar konceptualizacji „szczęścia” w obu językach i kulturach?
- c) W jaki sposób obie narodowości wartościują „szczęście” i jaka jest ich hierarchia wartości względem pojęcia „szczęście”?
- d) Jakie pole semantyczne tworzą Amerykanie i Polacy w odniesieniu do pojęcia „szczęście”?
- e) W jaki sposób różne grupy wiekowe obu narodowości definiują pojęcie „szczęście” i jakie są różnice w obu przypadkach?
- f) Jakie czynniki socjologiczne odgrywają rolę w konceptualizacji pojęcia „szczęście” w obu językach?
- g) Czy kultura wpływa na użycie języka przez daną grupę etniczną?
- h) Jaka jest różnica pomiędzy Amerykanami a Polakami w definiowaniu pojęcia „szczęście” w zakresie stopnia formalizmu władzy jako pierwszego czynnika kulturowego?
- i) W jakim stopniu obie narodowości różnią się w konceptualizacji „szczęścia” w zakresie indywidualizmu/kolektywizmu jako drugiego czynnika kulturowego?
- j) Jak bardzo Amerykanie i Polacy różnią się w postrzeganiu „szczęścia” w zakresie męskości/żeńskości jako trzeciego czynnika kulturowego?
- k) W jakim stopniu Amerykanie różnią się od Polaków w postrzeganiu „szczęścia” w zakresie stopnia unikania ryzyka jako czwartego czynnika kulturowego?

l) Jaki jest wpływ kultury amerykańskiej na polską w dobie globalizacji i postmodernizmu w odniesieniu do pojęcia „szczęścia” w języku polskim?

m) Czy jest możliwym podanie wiarygodnej i uniwersalnej definicji pojęcia „szczęście” bez względu na determinanty kulturowe istniejące w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim?

Jak wspomniano powyżej, głównym celem dysertacji jest określenie semantyki pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim w ramach lingwistyki kulturowej (Anusiewicz 1994), zwanej inaczej etnolingwistyką (Bartmiński 1990, Tokarski 1995). Dlatego też ważną, chociaż drugorzędną, rolę odgrywać będą czynniki socjometryczne, takie jak grupa etniczna, płeć, wiek, wykształcenie i miejsce zamieszkania, które mają za zadanie wyodrębnić językową specyfikę „szczęścia” w kulturze amerykańskiej i polskiej. Okazuje się, że analiza semantyczna pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim dowodzi nierozzerwalnego związku języka z kulturą, a właściwie wpływu danej kultury na umysł i użycie języka w definiowaniu rzeczywistości pozajęzykowej, jakim w tym przypadku jest „szczęście”.

Niezmiernie ważnym elementem niniejszej rozprawy jest zastosowanie typologii wartości ludzkich, będących modyfikacją propozycji Puzyniny (1992) i Jedlińskiego (2000). Hierarchia aksjologiczna Amerykanów i Polaków może posłużyć do utworzenia definicji aksjologicznej pojęcia „szczęście” w obu analizowanych językach. Autor dysertacji postanowił zastosować następujące typy wartości ludzkich:

- 1) transcendentalne (Bóg, religia, wiara);
- 2) duchowe (miłość, przyjaźń);
- 3) moralne (honor, sprawiedliwość, uczciwość, wierność, prawda);
- 4) interpersonalne (rodzina, przyjaciele, znajomi);
- 5) zawodowe (praca, kariera);
- 6) kognitywne (mądrość, wiedza);
- 7) estetyczne (piękno, brzydota, sztuka);
- 8) personalne (talent, odwaga, ambicja);
- 9) prestiżowe (sława, wysoki status społeczny);
- 10) hedonistyczne (seks, zabawa, zadowolenie, radość);
- 11) witalne (życie, zdrowie);

12) materialne (pieniądze, dobrobyt, bogactwo).

Rozdział drugi rozprawy jest w zasadzie swoistym badaniem pilotażowym całego zamysłu merytorycznego dysertacji. Autor akcentuje znaczenie kultury w rozumieniu pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim, podkreślając, że stanowi ona „oprogramowanie umysłu” Amerykanów i Polaków, którzy kierując się swoimi priorytetami aksjologicznymi definiują swoje „szczęście” zgodnie z wartościami typowymi dla kultury amerykańskiej i polskiej. Warto w tym miejscu zaznaczyć, że o ile filozofia wydaje się być uniwersalnym komponentem pojęcia „szczęście”, to kultura odgrywa rolę partykularną, modyfikując znaczenie uniwersalne. Różnice kulturowe pomiędzy Amerykanami a Polakami w rozumieniu i językowym opisie analizowanego pojęcia można z łatwością zaobserwować w popularnych amerykańskich i polskich aforyzmach, których analiza semantyczna potwierdza, że model kulturowy zaproponowany przez Hofstede’a (1994) może być stosowany nie tylko w relacjach biznesowych, ale również w semantyce „szczęścia”. Co więcej, wyznaczniki kulturowe dowodzą, że kultura amerykańska i polska różnią się i znacząco wpływają na rozumienie pojęcia „szczęście” oraz jego językowe definicje.

Poniższy diagram ilustruje trzy poziomy postrzegania pojęcia „szczęście”, przy czym komponent drugi, poziom kulturowy, stanowi istotę niniejszej rozprawy doktorskiej:

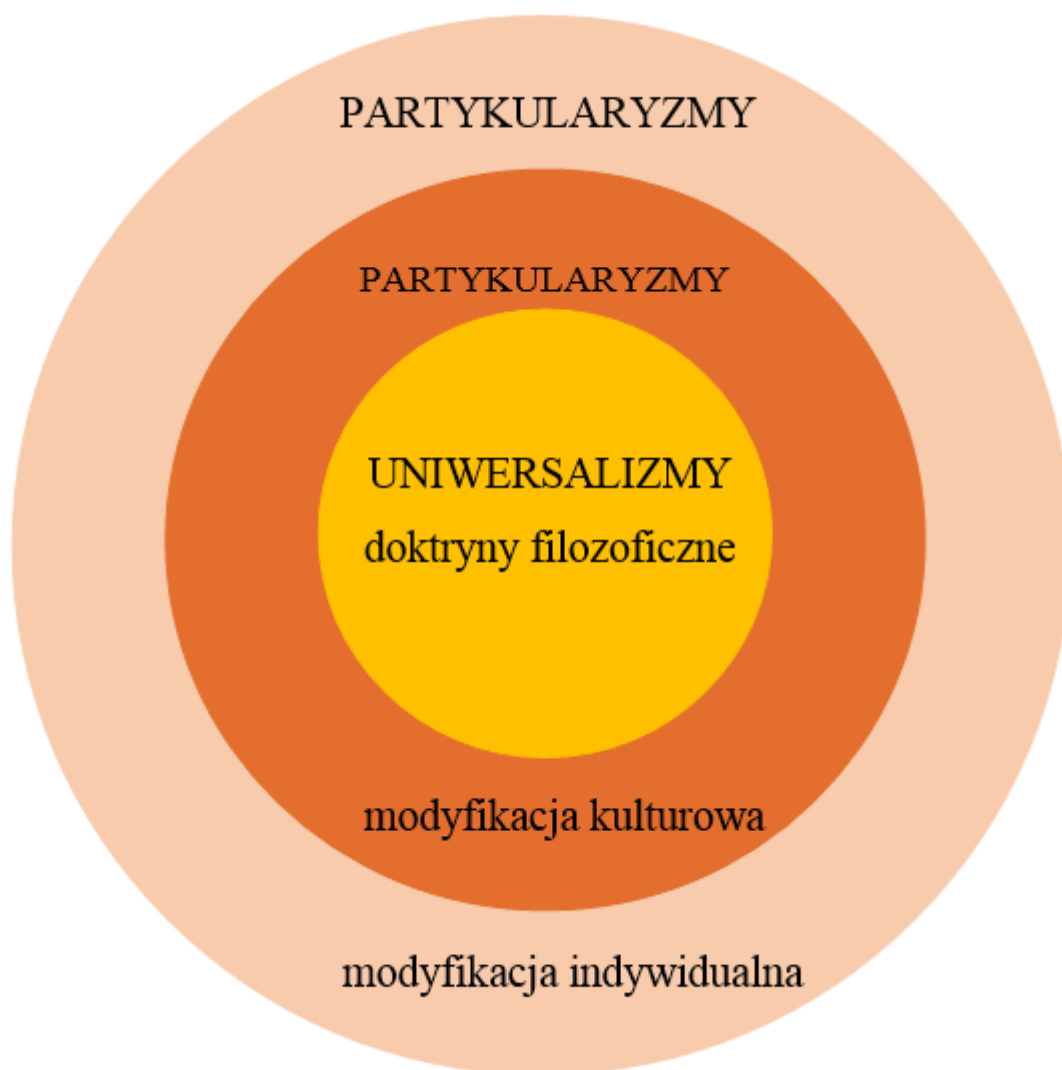

Diagram 1. Centrum i peryferia pojęcia „szczęście”

Rozdział trzeci poświęcony jest w całości konceptualizacji pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego w oparciu o dane empiryczne skompilowane na podstawie ankiety przeprowadzonej w USA. Kategoryzacja, metaforyzacja i aksjologia „szczęścia” w kulturze amerykańskiej dobitnie ukazują hierarchię wartości społeczeństwa amerykańskiego, która formuje definicję partykularną analizowanego pojęcia i tworzy jego kulturową modyfikację.

Na podstawie danych empirycznych można stwierdzić, iż istnieje 30 kategorii za pomocą których Amerykanie rozumieją i językowo wyrażają swoje „szczęście”. Wśród amerykańskich definicji „szczęścia” znajdują się następujące:

Portfel pełen pieniędzy mógłby mnie uczynić szczęśliwym.

Szczęśliwy człowiek to ten, który odniósł sukces w życiu.

To, co najbardziej cenię w życiu to kariera zawodowa.

Szczęście to posiadanie rzeczy, których potrzebujesz w życiu oraz możliwość wygodnego życia.

Utożsamiam szczęście z urzeczywistnieniem własnych długofalowych celów i marzeń.

Najważniejszym czynnikiem szczęścia jest pozytywne nastawienie do życia.

W oparciu o przeprowadzoną ankietę w USA, można zobrazować kategoryzację pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego za pomocą diagramu, przedstawionego poniżej:

Kategoryzacja „szczęścia” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego

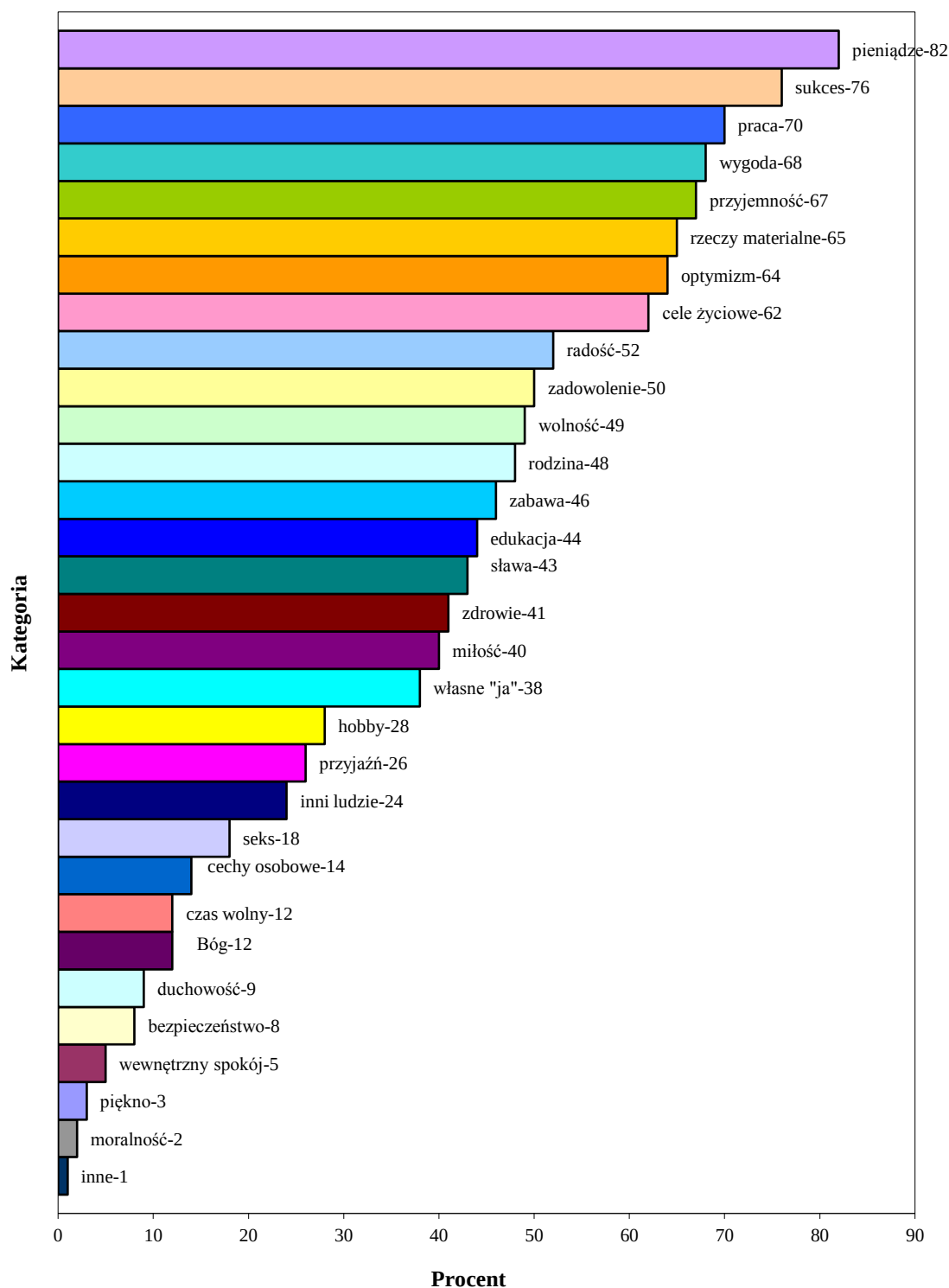

Diagram 2. Kategoryzacja „szczęścia” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego

Ankieta dowodzi również, że 75 procent Amerykanów definiuje „szczęście” za pomocą dziesięciu głównych kategorii metaforycznych. Okazuje się, że determinanty socjometryczne,

takie jak płeć, wiek, wykształcenie oraz miejsce zamieszkania wpływają na wybór domeny źródłowej, charakteryzującej domenę docelową czyli pojęcie „szczęście”. I tak na przykład, inaczej postrzega swoje „szczęście” nastolatek, inaczej kobieta dojrzała z pewnym bagażem doświadczeń życiowych, a jeszcze inaczej opisuje „szczęście” mężczyzna z niskim wykształceniem. Każdy z nich rozumie swoje „szczęście” odmiennie, definiuje je z innej perspektywy. Oto kilka przykładów ilustrujących metaforyczne rozumienie pojęcia „szczęście” w kulturze amerykańskiej:

Szczęście to mnóstwo pieniędzy.

Szczęście to prowadzenie bogatego i spełnionego życia.

Szczęście to posiadanie dobrej pracy.

Szczęście to słodkie marzenia.

Szczęście to zadowolenie z życia.

Szczęście to pozytywne myśli i odczucia.

Poniższy diagram ukazuje, za pomocą jakich kategorii metaforycznych Amerykanie definiują pojęcie „szczęście”:

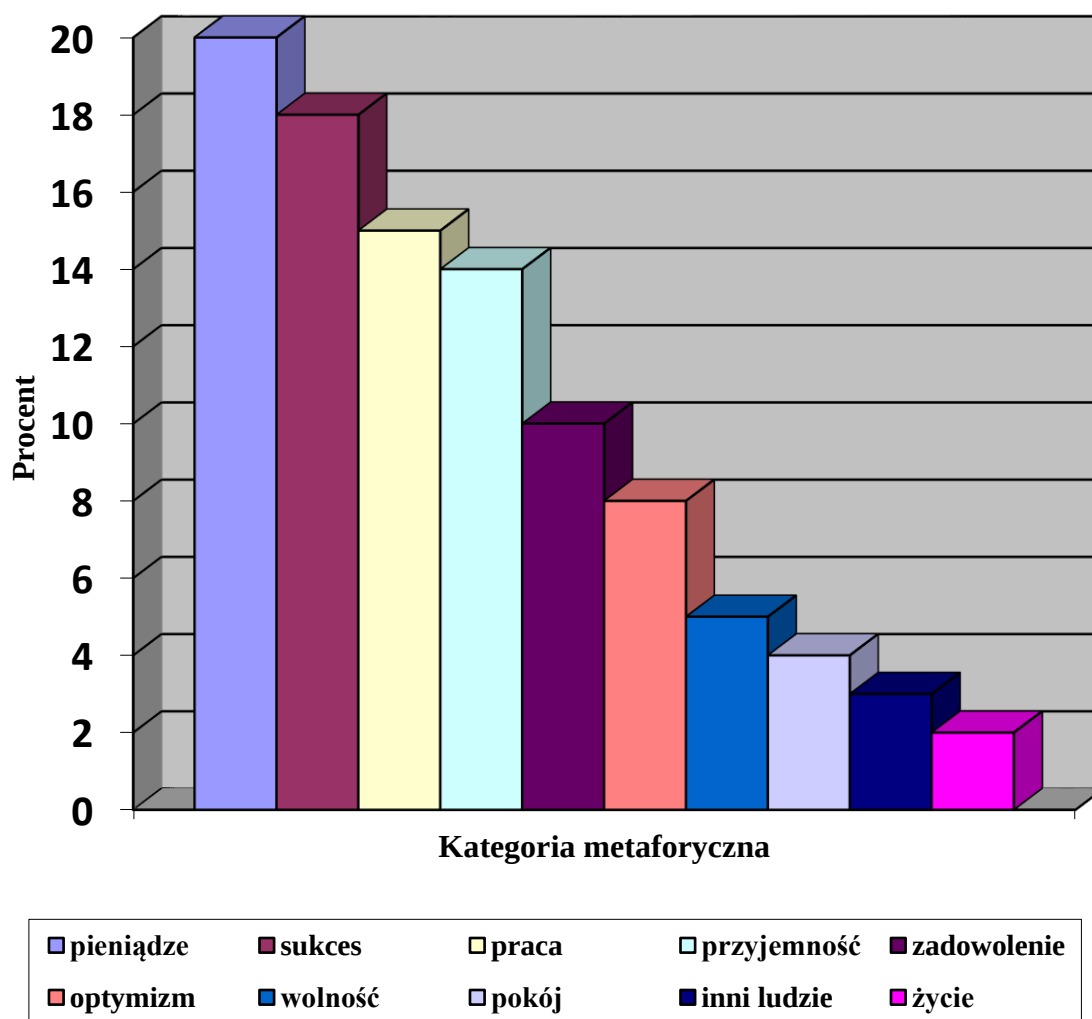
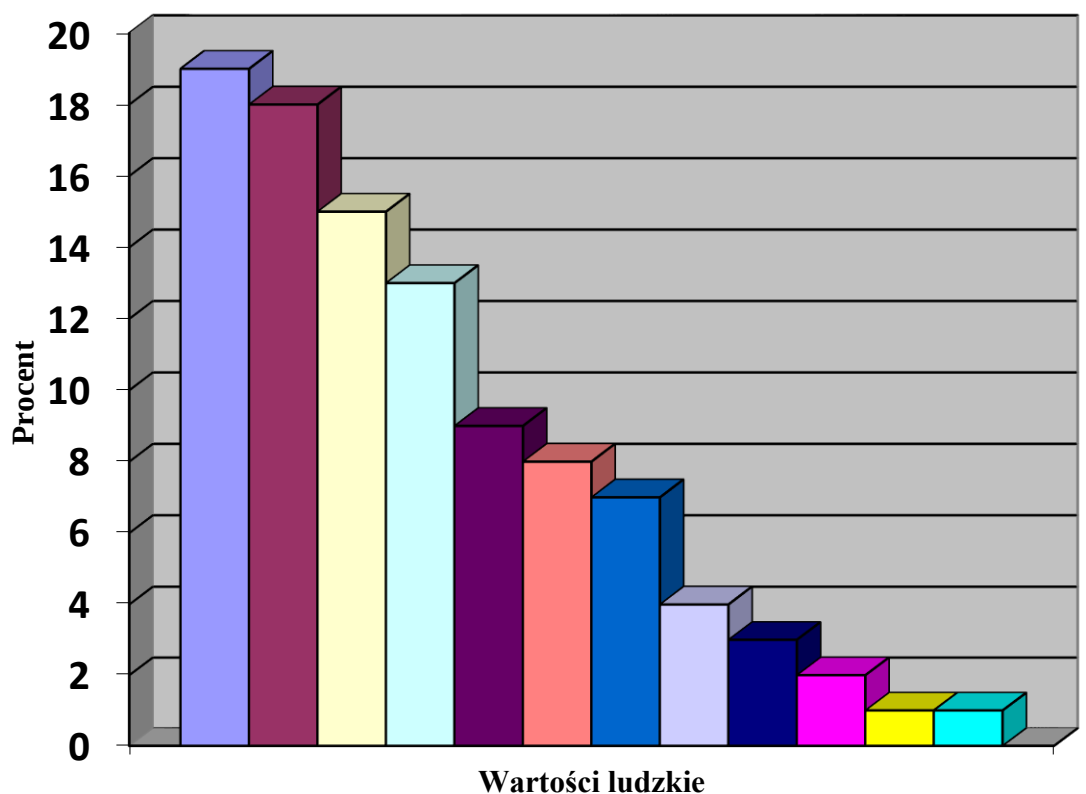

Diagram 3. Metaforyzacja „szczęścia” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego

Zarówno kategoryzacja, jak i metaforyzacja „szczęścia” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego jako produkty konceptualizacji omawianego pojęcia pozwalają uchwycić wartości ludzkie, które są typowe dla kultury amerykańskiej i nieodzowne dla semantycznego opisu „szczęścia”. Przedstawiony poniżej diagram ilustruje hierarchię wartości preferowanych przez Amerykanów, która odzwierciedla ich filozofię życia, inspiruje ich codzienne i długofalowe działania oraz determinuje priorytety i cele życiowe.

materialne	hedonistyczne	zawodowe	prestżowe
osobowe	interpersonalne	duchowe	witalne
kognitywne	transcendentalne	estetyczne	moralne

Diagram 4. Hierarchia aksjologiczna Amerykanów w odniesieniu do pojęcia „szczęście”

Co więcej, okazuje się, że Amerykanie pozostają konsekwentni w swoich priorytetach aksjologicznych i definiują „szczęście” zgodnie z wzorcami kulturowymi kultywowanymi od wieków. Stąd też wśród definicji analizowanego pojęcia w amerykańskiej odmianie języka angielskiego znajdują się między innymi takie jak poniżej:

Szczęście to wszystko, co sprawia, że czujesz się dobrze i jesteś dumny z siebie.

Jestem szczęśliwy, gdy mogę sobie pozwolić na wiele.

Szczęśliwy człowiek to taki, który żyje pełnią życia.

Seks i pieniądze czynią mnie szczęśliwym.

Aby być szczęśliwym, dużo pracuję.

To co cenię najbardziej w życiu to indywidualizm.

Rozdział czwarty niniejszej dysertacji odnosi się do definicji pojęcia „szczęście” w języku polskim w oparciu o materiał empiryczny, który pozwolił na dokonanie analizy semantycznej omawianego zagadnienia. Semantyka, a właściwie etnosemantyka „polskiego szczęścia”, może być scharakteryzowana za pomocą narzędzi kognitywnego opisu pojęć czyli kategoryzacji, metaforyzacji i aksjologii na podstawie „polskiego oprogramowania kulturowego”, zakorzenionego w umyśle Polaków (por. Hofstede 1994). Dlatego też, Polacy definiują swoje „szczęście” w sposób typowy dla kultury polskiej. Oto kilka przykładów ilustrujących „polskie rozumienie szczęścia”:

Szczęście to kochająca i troskliwa rodzina.

Szczęśliwa osoba to ktoś, kto doświadczył miłości w swoim życiu.

Ludzie, którzy są ze mną na dobre i na złe sprawiają, że jestem szczęśliwy.

Moje szczęście zależy od zdrowia.

*Utożsamiam szczęście z satysfakcjonującą pracą, która motywuje do
przewycięzania trudności i przeszkód.*

Jestem szczęśliwa, gdy jestem w kościele.

Według przeprowadzonych ankiet wśród Polaków w wieku 14 – 60+, Polacy postrzegają swoje „szczęście” odnosząc się do 22 różnych kategorii, co zostało podsumowane w poniższym diagramie:

Kategoryzacja "szczęścia" w języku polskim

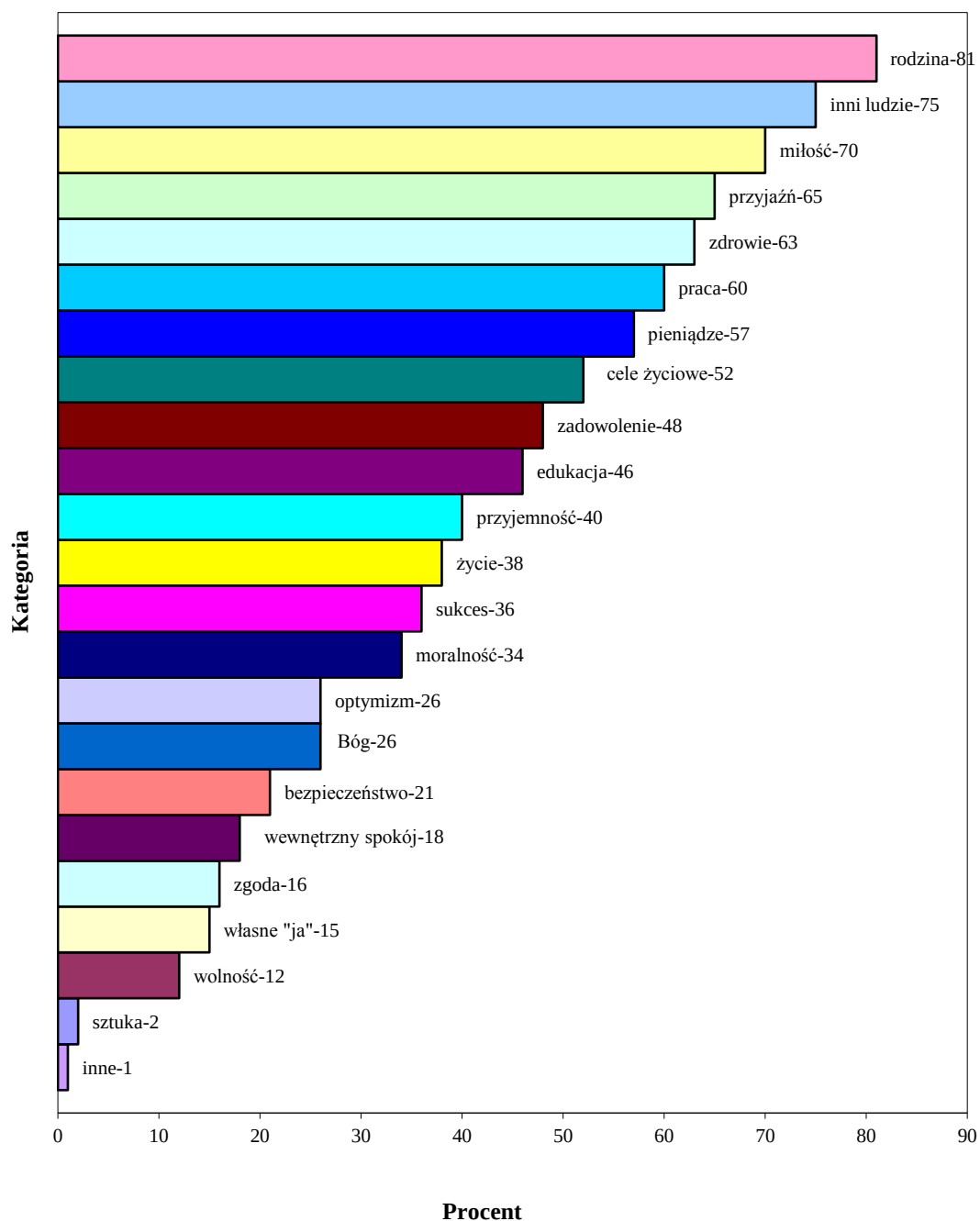

Diagram 5. Kategoryzacja „szczęścia” w języku polskim

Zebrany korpus dotyczący semantyki pojęcia „szczęście” w języku polskim dowodzi, że Polacy myślą metaforycznie i w konsekwencji konceptualizują analizowane pojęcie za pomocą metaforyzacji. Oczywistym wydaje się fakt, iż wyrażenia metaforyczne będą się różniły w zależności od tego, czy dany użytkownik języka jest mężczyzną czy kobietą, czy jest osobą młodą czy też seniorem, jakie ma wykształcenie i gdzie mieszka. Te czynniki

socjologiczne wpływają na rodzaj metafory, jaką dana jednostka generuje w obrębie tej samej grupy etnicznej. Oto kilka przykładów, jak „szczęście” jest postrzegane w języku polskim:

Szczęście to czas, który spędzamy ze swoją rodziną.

Szczęście to kochać i być kochanym.

Szczęście to bliska przyjaciółka.

Szczęście to zdrowa rodzina.

Szczęście to posiadanie godziwej pracy.

Szczęście to zawierzenie Bogu.

Według ankiety, Polacy definiują swoje „szczęście” za pomocą dziesięciu głównych kategorii metaforycznych, zobrazowanych w poniższym diagramie:

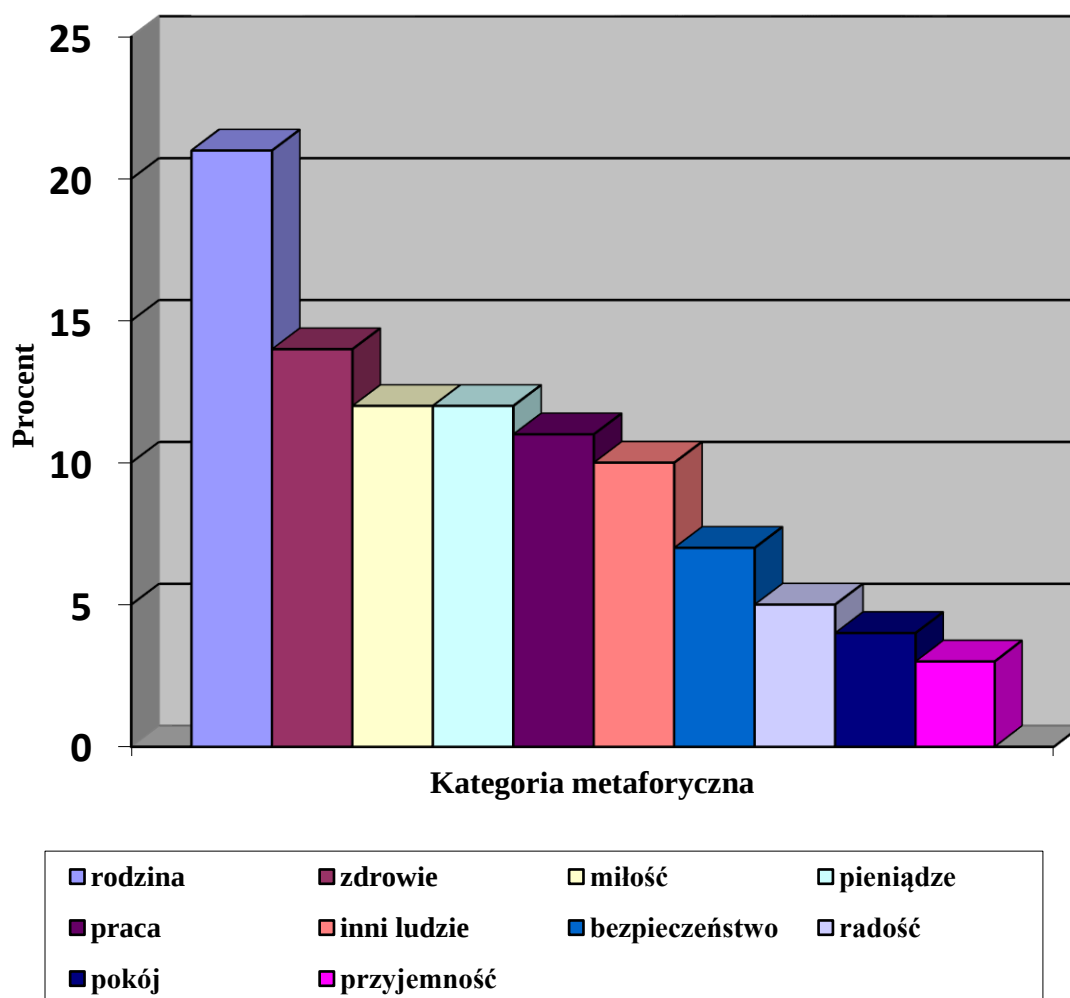

Diagram 6. Metaforyzacja „szczęścia” w języku polskim

Tak jak w przypadku aksjologii „szczęścia” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego, tak również w języku polskim kategoryzacja i metaforyzacja pojęcia „szczęście” wyłania system wartości typowy dla kultury polskiej. Ten właśnie system wartości stymuluje i kształtuje semantykę „szczęścia” w języku polskim. Puzynina (1982) i Krzeszowski (1997) twierdzą, że aspekty aksjologiczne i semantyczne w języku polskim mają ze sobą wiele wspólnego i odzwierciedlają tzw. izomorfizm językowy. Tak więc, aksjologia pojęcia „szczęście” eksponuje fakt, że Polacy postrzegają, rozumieją i opisują je zgodnie z hierarchią wartości, jaką kierują się w swoim życiu. Analiza aksjologiczna konceptualizacji „szczęścia” w języku polskim ukazuje, że priorytetowymi wartościami Polaków, które jednocześnie wpływają na semantykę „szczęścia” są wartości interpersonalne, duchowe, witalne oraz zawodowe. Poniższe przykłady dowodzą, że właśnie te wartości ludzkie są najbardziej cenione przez Polaków w odniesieniu do pojęcia „szczęście”:

*Szczęście to bycie świadomym posiadania najcenniejszych rzeczy w życiu:
miłości, rodziny i przyjaciół.*

Jestem szczęśliwy, kiedy jestem naprawdę zakochany.

*Najważniejszym czynnikiem szczęścia jest bycie zdrowym i otoczonym
bliską rodziną i przyjaciółmi.*

Utożsamiam szczęście z dobrym zdrowiem mojej rodziny i przyjaciół.

Szczęśliwa osoba to taka, która jest zadowolona ze swojej pracy.

Aby być szczęśliwą, modlę się.

Oto jak przedstawia się hierarchia wartości ludzkich Polaków w odniesieniu do pojęcia „szczęście”:

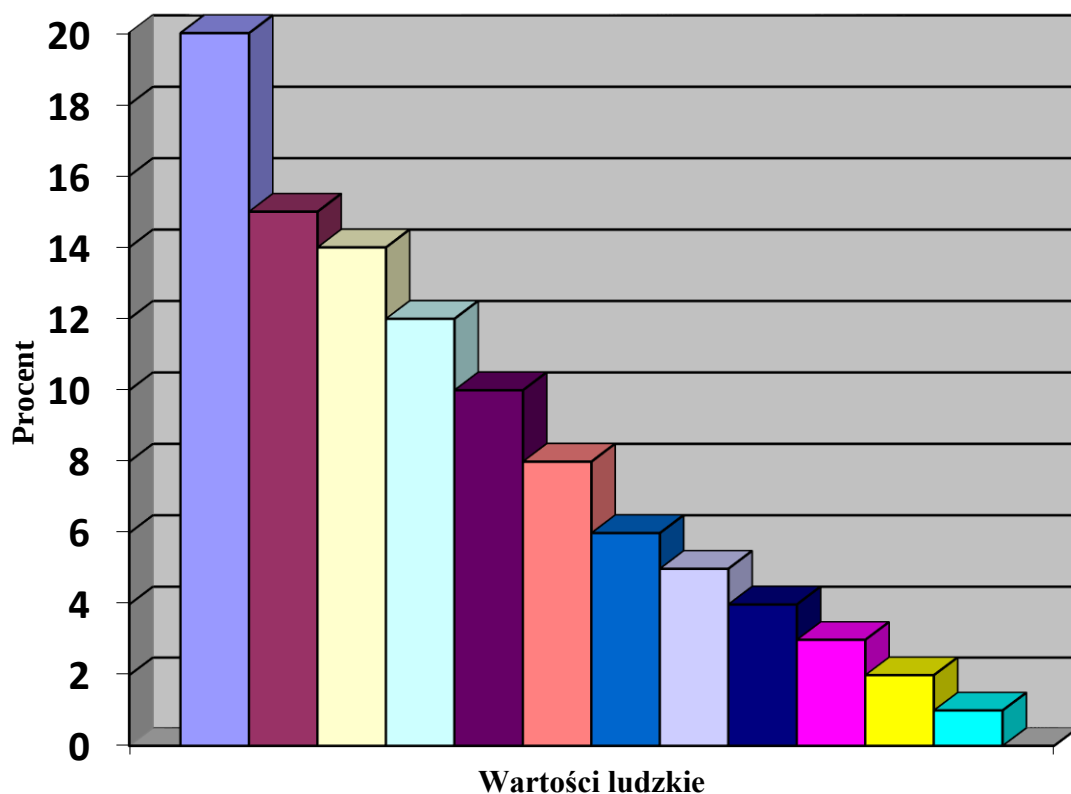

Diagram 7. Hierarchia aksjologiczna Polaków w odniesieniu do „szczęścia”

Rozdział piąty niniejszej rozprawy staje się punktem kulminacyjnym całej pracy, gdyż odnosi się do jego *meritum*, eksponując etnosemantykę pojęcia „szczęście” zarówno w amerykańskiej odmianie języka angielskiego, jak i w języku polskim. Analiza semantyczna pojęcia „szczęście” w obu językach odkrywa pragmatyczny kod szczęścia w amerykańskiej odmianie języka angielskiego oraz romantyczny kod szczęścia w języku polskim.

Okazuje się, że są trzy główne wartości ludzkie poprzez które Amerykanie rozumieją swoje szczęście, mianowicie materialne, zawodowe i hedonistyczne. Obejmują one pięć naczelných wartości w kulturze amerykańskiej, które kształtują pojmowanie „szczęścia” przez Amerykanów: pieniądze, sukces, praca, wygoda i przyjemność. Siłą napędową kultury amerykańskiej z pewnością jest jej optymizm. Natomiast kultura polska wyróżnia z kolei cztery, w tym trzy inne, główne wartości ludzkie za pomocą których Polacy definiują pojęcie „szczęście”: interpersonalne, duchowe, witalne i zawodowe. Odnoszą się one do pięciu

naczelnych wartości w kulturze polskiej, które wpływają na postrzeganie „szczęścia” przez Polaków: rodziny, przyjaciół, miłości, zdrowia i pracy. Wydaje się, że motorem napędowym kultury polskiej jest wciąż religia, chociaż jej znaczenie zaczyna słabnąć pod wpływem zmian społecznych i politycznych.

Poniżej, przedstawione są oba kody „szczęścia”, amerykański i polski, które ilustrują etnosemantykę pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim, *de facto* nierozzerwalnie powiązane z systemem wartości obowiązującym odpowiednio w kulturze amerykańskiej i polskiej:

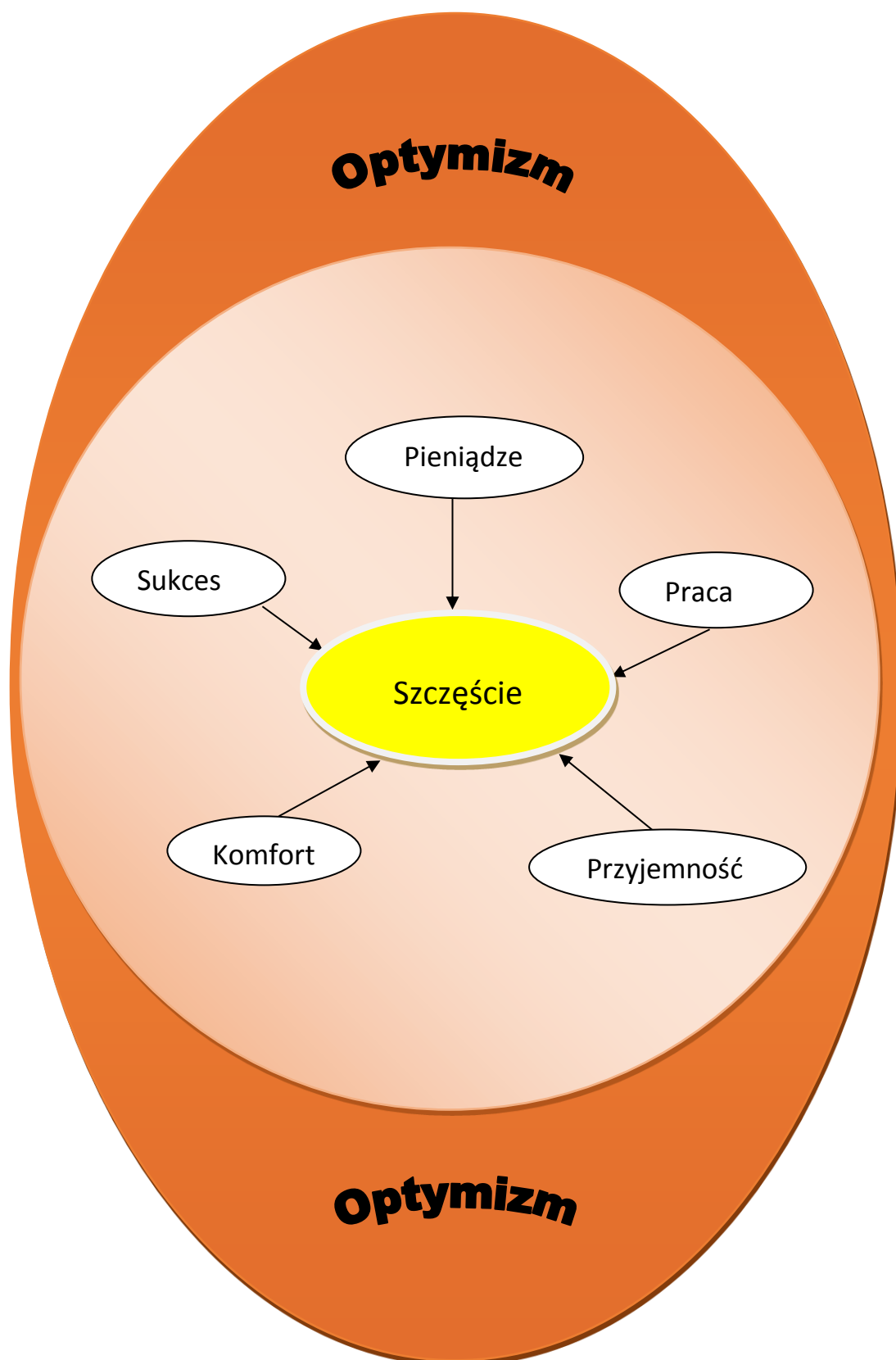

Diagram 8. Amerykański kod „szczęścia”

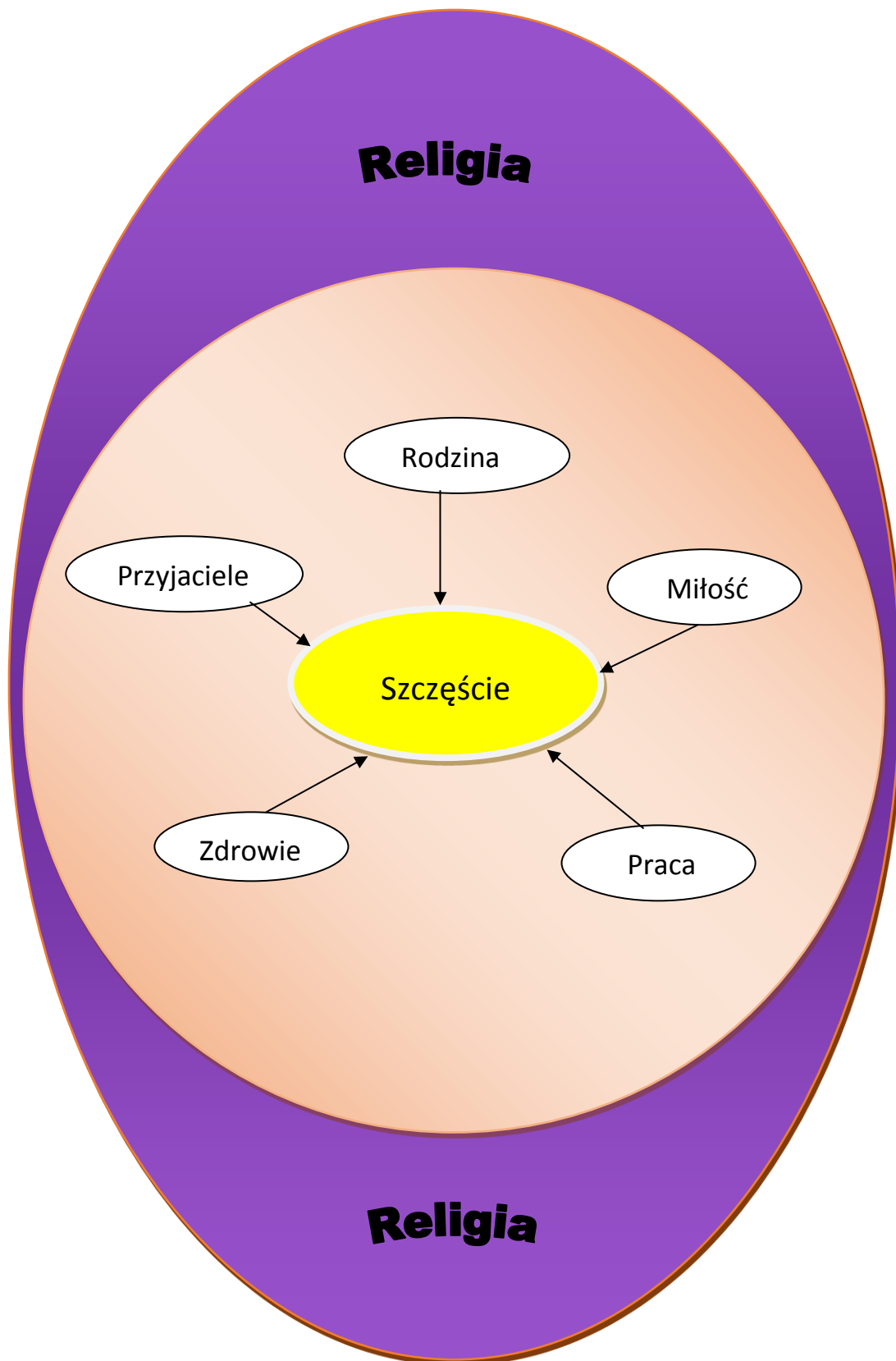

Diagram 9. Polski kod „szczęścia”

Ponadto, niniejsza rozprawa wykazuje, że kultura amerykańska ma bezpośredni wpływ na kulturę polską ogólnie oraz na rozumienie pojęcia „szczęście” w szczególności. Wpływ amerykanizacji w dobie globalizacji i postmodernistycznych trendów jest znacząco widoczny w postrzeganiu „szczęścia” przez polskich nastolatków i dorosłych młodych Polaków dla których amerykański pragmatyczny kod „szczęścia” staje się coraz bardziej atrakcyjny.

Podsumowując, należy stwierdzić, że niniejszą rozprawę doktorską cechują trzy elementy. Po pierwsze, rezultaty badań pozytywnie weryfikują hipotezę Sapira-Whorfa (1949, 1956) dotyczącą determinizmu i relatywizmu językowego. Znaczącą tezę rozprawy jest postulat, że kultura jest oprogramowaniem umysłu, który wpływa na konceptualizację i językowy obraz pojęcia „szczęście” w rozumieniu Amerykanów i Polaków. Po drugie, praca dowodzi, że model kulturowy opracowany przez Geerta Hofstede’a (1994), zazwyczaj stosowany w naukach biznesowych, może być efektywnie wykorzystywany w językoznawstwie w celu, na przykład, odkrycia różnic semantycznych pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w języku polskim. Zatem wyniki końcowych badań i ich wnioski mogą być z powodzeniem użyte do celów komunikacji międzykulturowej. Po trzecie, analiza amerykańskiego i polskiego korpusu danych empirycznych nie tylko umożliwia wyodrębnienie etnosemantyki pojęcia „szczęście” w amerykańskiej odmianie języka angielskiego i w polszczyźnie, ale również daje możliwość sformułowania uniwersalnej aksjologicznej definicji szczęścia uzależnionej jednakże od determinantów kulturowych.